

## ข้อสงสัย

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ถาม-ตอบ ปัญหาธรรม วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๖๗

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

**ถาม :** เรื่อง “สงสัยในการภาวนา”

กราบนมัสการหลวงพ่อ ผมมีข้อสงสัยในการภาวนา ขอกราบเรียนถามดังนี้ครับ

๑. ในมโนสัมผัสนั้น ตัวสัมผัสเป็นขันธ์หรือกายของใจ หรือว่าตัวใจนั้นเป็นตัวสัมผัสโดยตัวของมันเองครับ

๒. ผมมีความเห็นว่า มโนสัมผัสเกิดขึ้นก่อน แล้วเกิดมโนวิญญาณตามมา

ดังนั้นความเห็นของผมนี้ผิดถูกประการใด ขอหลวงพ่อเมตตาแนะนำด้วยครับ

**ตอบ :** นี่คำถามนะ ถ้าเป็นคำถามๆ ถ้าเป็นคำถามแบบนักปฏิบัติด้วยกันมันก็คำถามแบบนี้ถามกันได้ แต่ถ้าคำถามแบบนี้ ถ้าเรากับพระลูกศิษย์ด้วยกันถามมานะ เราบอกเลยว่า มึงนะไร้สาระ ไร้สาระมาก

เห็นไหม คำถามมันเรียบง่าย แต่มันเป็นประเด็นในหมู่่นักปฏิบัติทั้งหลาย คำถามๆ ถ้าเป็นประชาชนที่มีศรัทธาความเชื่อถามอย่างนี้ถามได้ เพราะมันสงสัยไปหมดนะ

แต่ถ้าเป็นนักปฏิบัติด้วยกันนะ นี่ไร้สาระ ไร้สาระเพราะอะไร ไร้สาระเพราะว่ามึงทำอย่างนี้ไม่ได้ มึงจะรู้อย่างที่มีรู้ตามความเป็นจริงเป็นไปได้ เราใช้คำว่า “เป็นไปได้ไม่ได้เลย” เพราะอะไร

เพราะคนที่ประพฤติปฏิบัตินะ เวลาปฏิบัติไปเป็นขั้นเป็นตอน ให้ทำความเข้าใจเข้ามาๆ โลกก็ตีเนียนตีฉนิทนาว่าพุทโธๆ เป็นสมณะ แก้กิเลสไม่ได้ ทำแต่พุทโธๆ อยู่ นั่น ทำสมาธิอยู่นั่นแหละ แล้วมันจะเกิดปัญญาขึ้นมาเมื่อไหร่

แล้วใช้พวกที่นักปฏิบัติด้วยกัน พวกอภิธรรมใช้ปัญญาทั่วพร้อม ปัญญาทั่วพร้อมนั้น เป็นปัญญาทั้งนั้น ว่าอย่างนั้นเป็นปัญญา

นั่นนะเป็นความจำ เป็นสัญญาทั้งนั้นนะ มันเป็นปัญญาอะไรขึ้นมา มันไม่มีปัญญาเลย

แต่เวลาครูบาอาจารย์เราฝึกหัดปฏิบัตินะ ทำความสงบของใจเข้ามา พอใจสงบแล้วจะ ยกขึ้นสู่วิปัสสนา ขึ้นบุคคลคู่ที่ ๑ โสตาปัตติมรรค โสตาปัตติผล สกิทาคามีมรรค สกิทาคามีผล อนาคามีมรรค อนาคามีผล อรหัตตมรรค อรหัตตผล

อรหัตตมรรคนั้นนะมันถึงจะเห็นมโน ใสมโนๆ นั่นนะ มโนสัมผัสนั้นนะเป็นบุคคลคู่ที่ ๔ คู่สุดท้าย เพราะ **มโนสมฺมุเสปิ นิพฺพินฺนํ** ตัวมโนก็เบื่อหน่าย ตัวสัมผัสก็เบื่อหน่าย สิ่งที่เกิด จากสัมผัสก็เบื่อหน่าย ในสวดมนต์อาทิตตปริยายสูตรใจ

เวลาหลวงตาพระมหาบัวท่านพูดใจ ในอนัตตลักขณสูตร ละชั้น ๕ ก็เบื่อหน่าย แต่ ท่านบอกว่า ถ้าละชั้น ๕ ก็ละชั้น มันไม่เข้าถึงจิต มันไม่เข้าถึงตัวมโน ในอาทิตตปริยายสูตรนะ มโนเลย

สัมผัสนะ กาย เวทนา จิต ธรรม เวลาพิจารณาเข้าไป นี่มันเป็นสัมผัส เป็นอายตนะ ๖ ใจ กาย เรื่องผัสสะ เรื่องตา หู จมูก ลิ้น กาย เวลาถึงใจ ใจคือมโน **มโนวิญญูาณํปิ นิพฺพินฺนํ** **มโนสมฺมุเสปิ นิพฺพินฺนํ** นั่นเป็นอาทิตตปริยายสูตร

นี่พูดถึงว่าเวลาที่ฝึกหัดปฏิบัติ เวลาครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรมๆ ท่านจะรู้ว่าขั้นตอน ขึ้นมาบุคคล ๔ คู่ คู่ไหน คู่ที่ ๑ คู่ที่ ๒ คู่ที่ ๓ คู่ที่ ๔

แต่นี้ผู้ถาม ถามโดยการฝึกหัดปฏิบัติ ในวงกรรมฐาน ในวงพระกรรมฐานใจ

ถ้าเป็นปริยัติก็การศึกษาค้นคว้า ก็เข้าใจได้ ก็ทำได้ คิดได้ ทำได้ แล้วถ้าฝึกหัดปฏิบัติ ขึ้นมา ให้ทำความสงบของใจเข้ามาก่อน ทำความสงบของใจเข้ามาก่อน ถ้าใจสงบระงับเข้ามา สัมมาสมาธิ มันสมบูรณ์แบบไปด้วยชั้น ๕ สมบูรณ์แบบไปด้วยอายตนะ สมบูรณ์แบบเต็มตัว มันนะ แล้วมันจะรู้จักมโน แล้วไปสัมผัส สัมผัสอย่างไร

นี่พูดถึงว่า นี่แค่ปูพื้นฐานนะ นี่ยังไม่ได้ว่าอะไรเลยนะ ปูพื้นฐานให้เห็นว่า ความเข้าใจในภาคปริยัติกับภาคปฏิบัติ ภาคปริยัติคือการศึกษาค้นคว้า ธรรมและวินัยเป็นศาสดาของเรา การศึกษาค้นคว้านี้ผิดไหม ถูก ไม่ผิดหรอก ถูก ถูก ถูกในภาคปริยัติ ปริยัติ ปฏิบัติ ถึงจะปฏิเวธ ปริยัติ ปฏิเวธ มันเป็นไปได้

ฉะนั้น ปริยัติจะปฏิเวธคือความเข้าใจ ก็เข้าใจแบบคำถามนี้ไง ฉะนั้น สิ่งที่ว่า ในมโนสัมผัส ในมโนคือตัวจิต

เรารู้จักตัวจิตแล้วหรือ เราถึงว่ามโนสัมผัส

มโนสัมผัสมันก็เป็นวิปัสสนิกใจ มันนึกเอา มันเป็นอารมณ์ มันเป็นจินตนาการไป ถ้าจินตนาการไปแบบนี้ ถ้าเป็นพระกรรมฐาน ลูกศิษย์ของหลวงตาพระมหาบัว ท่านบอกว่า **ปัญญาอบรมสมาธิ**

ปัญญาอบรมสมาธิ แล้วถ้าเราใช้ปัญญาควบคุมจิตใจของเรา บอกว่าในมโนสัมผัส เรา ก็จับอารมณ์ของเราว่า อ้อ! นี่คือการสัมผัส นี่คือการกระทบ นี่ถึงเกิดอารมณ์ เราก็เข้าใจได้ ถ้าเราใช้ปัญญาอบรมสมาธินะ

“ในมโนสัมผัสนั้น ตัวสัมผัสเป็นขั้นหรือกายของใจครับ” นี่คำถาม

**ในอารมณ์ที่กระทบใจ ผู้รู้คือตัวใจ สิ่งที่ถูกรู้คืออารมณ์ ถ้าทำความเข้าใจเข้ามา ถ้าใจมันจับได้ จากอารมณ์มันจะเป็นขั้นใจ**

อารมณ์ เราเป็นอารมณ์เป็นสามัญสำนึกใช้ไหม โกรธ โลก หลง มันลากไปหมดนะ นั่นอารมณ์ แต่ถ้าจิตมันสงบแล้วมันจับอารมณ์ อารมณ์ประกอบไปด้วยรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มันก็เป็นขั้น

คำว่า “เป็นขั้น” ขั้นนี้นะ นี่สมมุติบัญญัติ บัญญัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่คือการสอน นี่คือการสอน

ธาตุ ๔ และชั้น ๕ ชั้น ๕ คนที่จะรู้จักชั้น ๕ ได้ต้องเป็นนักปฏิบัติที่ทำความสงบของใจเป็น ทำความสงบของใจได้ ใจสงบนั้นคือสมาสมาธิ สัมมาสมาธิ ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปนาสมาธิ นี่คือสมาธิ

**เขาไม่พูดว่ามโน เขาไม่ได้บอกว่าใจ เขาว่าสมาธิ เพราะสมาธิเกิดจากจิต เกิดจากใจ**

แล้วว่า ใจสัมผัสๆ มโนสัมผัส

มโนอะไรสัมผัส ความรู้สึกสัมผัส อารมณ์เราสัมผัส สัมผัสกับอะไร อารมณ์สัมผัสกับอารมณ์ อารมณ์สัมผัสกับกิเลส

แต่เราก็ศึกษาธรรมะไง เราก็จินตนาการว่านี่เป็นมโน นี่เป็นสัมผัส นี่เป็นอารมณ์ นี่เป็นความรู้สึก นี่เป็นสุข นี่เป็นทุกข์ ใช้ได้ไหม

ได้ เป็นปัญญาอบรมสมาธิใจ

แต่ถ้ามันจะเห็นมโน เห็นสัมผัส เห็นชั้น เห็นกาย ใจ! ถ้าจะเอาตามความเป็นจริงนะ เอาตามความเป็นจริงในวงกรรมฐานในครูบาอาจารย์ที่ท่านอบรมบ่มเพาะลูกศิษย์ เพราะให้มันถูกต้องชอบธรรมไง

ความถูกต้องชอบธรรมนะ ทำความสงบของใจเข้ามาก่อน สมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน เห็นอันแรกคือเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม แล้วถ้าแยกแยะได้เป็นบุคคลคนที่ ๑ แล้วคนที่ ๒ คนที่ ๓

คนที่ ๓ นั้นนะไปติดอยู่ใต้วงๆ ว้างๆ ว่าจิตเดิมแท้นี้ผ่องใส ธรรมะมีอยู่โดยดั้งเดิม นั้นนะไปจินตนาการกันอยู่อย่างนั้นนะ

แต่ถ้ามันรู้นะ ถ้ามันเห็นจิต ถ้าเห็นจิต จิตเดิมแท้นี้ผ่องใส จิตเดิมแท้นี้หมองไปด้วยอุปกิเลส จิตเดิมแท้นี้ผ่องใส จิตเดิมแท้นี้เป็นผู้ข้ามพ้น ข้ามพ้นคือใช้ปัญญา แต่กว่าจะข้ามพ้น

ได้ มโนวิญญูภาณปิ นิพพิทิตติ ตวมโน ตัวจิตเดิมแท้ไ มโนคือจิตเดิมแท้ แล้วจิตเดิมแท้อยู่ที่ไหนล่ะ

ที่นี้เป็นคำถาม นี้ออกว่า คำถามนี้นั้นเป็นแบบว่าเป็นภาคทฤษฎี เป็นภาคความจำเป็นภาคจินตนาการ ถ้าเป็นปริยัติก็ถูกต้อง

ถ้าเป็นภาคปฏิบัติ ถ้าเป็นปัญญาอบรมสมาธิ ใช่ คำว่า “ปัญญาอบรมสมาธิ” คือเราฝึกหัดแล้วควบคุมจัดระบบความคิด

ความคิดนี้มันไหลไปตามกิเลสไม่มีต้นไม่มีปลาย ไม่มีเหตุไม่มีผล มันไปตามอารมณ์ของมันนั่นนะ เรามีสติ แล้วสติเท่าทันความคิด ไม่ใช่ควบคุม เท่าทัน เท่าทันจนมันเริ่มหยาบ กลาง แล้วมันเริ่มละเอียดขึ้น

ละเอียดขึ้น หมายความว่า เรามีสติกับอารมณ์ของเรา แล้วเรามีสติยับยั้งความคิดของเราได้ด้วยปัญญา

ด้วยปัญญาคือว่า ความคิดนั้นเป็นความคิดที่ไหลไปตามอารมณ์ความรู้สึก แล้วถ้ามีสติปัญญาเอาธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเทียบเคียง คือว่าปัญญาอบรมสมาธิ

คือความคิดที่ไม่มีใครควบคุมไม่มีใครดูแลมันไหลไปตามธรรมชาติของมัน พอเรามีสติเฮ้ย! ทำไม่คิดอย่างนี้ล่ะ ความคิดนี้ไม่ถูกต้อง แล้วคิดถูกต้องคิดอย่างไร นี่มันจะมีสติปัญญาเท่าทันมัน เท่าทันมัน เท่าทัน นี่ปัญญาอบรมสมาธิด้วยสติด้วยปัญญา

มันจะคิดอย่างไรให้มันคิดไป นี่ปัญญาอบรมสมาธิ แต่ด้วยสติด้วยปัญญาถึงที่สุดแล้วเอ๊ะ! เอ็งคิดไปทำไมวะ มันก็หยุด หยุดคิด หยุดคิดมันมีสติ มันเท่าทัน นี่คือปัญญาอบรมสมาธิ

ถ้าปัญญาอย่างนี้ สติปัญญาอย่างนี้ พิจารณาแบบคำถามนี้ เรารู้ว่า เออ! ใช่ เป็นพื้นฐาน เป็นการฝึกหัดเริ่มต้นของการปฏิบัติ

แต่คำถามมานี้ “ในมโนสัมผัสนั้น”

เฮ้ย! นั่นมโนสัมผัสอะไรของมึงนะ เอ็งรู้จักมโนแล้วหรือ แล้วมโนมันอยู่ที่ไหน แล้วมันสัมผัสกับอะไร ถ้าเราตอบว่าใช่ เฮ้ย! ภูเก็ตเหมือนกันเว้ย คนถามก็ถามมาด้วยความไม่รู้ ใจคนตอบก็อยากจะโชว์ออฟคุยโม้ไปเรื่อยเฉื่อยเลย

นี่ไง ในวงปฏิบัติในวงกรรมฐาน นี่ไง ปุณฺณ กัลยาณชน มันมีสเต็มของมันเลยนะ เป็นระดับเลย เวลาหลวงตาท่านเทศน์ถึงมหัสจรรย์ไง ท่านมหัสจรรย์ถึงหัวใจของคน มันเป็นไปได้ถึง ๘ สถานะ บุคคล ๔ คู่ โสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล สกิทาคามิมรรค สกิทาคามีผล อนาคามิมรรค อนาคามีผล อรหัตตมรรค อรหัตตผล

ในสังฆคุณที่เราสวดมนต์ทุกวันนี้แหละ ในสังฆคุณ บุคคล ๔ คู่ นั่นแหละ บุคคล ๔ คู่ เป็นบุคคล ๘ ใจเท่านั้นที่มันเป็น แล้วถ้าใจมันเป็นขึ้นมา ถ้าไปถึงบุคคลคู่ที่ ๓ จะขึ้นคู่ที่ ๔ มันถึงจะเข้าตรงนี้ **มโนวิญญู** **อาณปิ นิพฺพินฺทติ มโนสมฺมุสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ** เหตุแห่งการเกิดสัมผัส นั่นก็ **นิพฺพินฺทติ** เกิดเปื้อน่าย เกิดเห็นความทุกข์ความยาก เกิดสลัดทิ้ง พ้นจากบุคคล ๔ คู่

นี่มันถึงว่า ฉะนั้น คำถามเราไม่เชื่อ

“ในมโนสัมผัสนั้น ตัวสัมผัสเป็นขันธ์หรือกายของใจ หรือว่าตัวใจนั้นเป็นตัวสัมผัสหรือตัวมันเองครับ”

มันทั่วไปหมดเลยไง มันคลุกเคล้าไปหมดเลย ใจนั้นก็เป็นใจนี้ ใจนี้ก็เป็นใจนั้น ใจนั้นก็จะเป็นใจนั้น นี่ความสงสัยไง ข้อสงสัย ตัดทิ้ง คิดไปเลย คิดให้มันหยุด นั่นเป็นปัญญาอบรมสมาธิ

“๒. ผมมีความเห็นว่า มโนสัมผัสนั้นเกิดขึ้นก่อน แล้วจึงเกิดมโนวิญญูญาณตามมาครับ”

พอความเห็นผิด ความเข้าใจผิด มันก็ผิดของมันไปเรื่อย ถ้าผิดไปเรื่อย เราถึงบอกว่าให้เป็นปัญญาอบรมสมาธิ ปัญญาอบรมสมาธิคือใช้ปัญญาเพื่อความสงบ

มันไม่มีอะไรหรอก มันยังไม่เกิดอะไรขึ้นเลย มันยังไม่เกิดมรรคเกิดผลเกิดข้อเท็จจริงขึ้นมาในใจของตน

หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์ของเรา กึ่งกลางพระพุทธศาสนา ศาสนาจะเจริญอีกหนหนึ่ง เจริญจากหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านประพฤติปฏิบัติของท่านจนท่านสิ้นสุดกิเลสจนเป็นพระอรหันต์ สิ้นสุดแห่งทุกข์ แล้วท่านเห็นโทษของการประพฤติปฏิบัติว่ากิเลสนี้มันปลิ้นปล้อน ปลี่ยน ปลี่ยน หลอกมันล่อ มันพลิกมันแปลง มันร้ายกาจที่สุด

ในการทำร้ายกัน ไม่มีสิ่งใดร้ายเท่ากับกิเลสทำร้ายคน แล้วกิเลสทำร้ายหัวใจของผู้ที่ประพฤติปฏิบัตินั้น ฉะนั้น สิ่งที่จะปลอดภัยจากมันก่อนคือต้องทำความสงบของใจเข้ามาก่อน คือทำสมถกรรมฐาน สัมมาสมาธิขึ้นมาให้ได้ก่อน ถ้าได้ก่อนแล้ว ถ้าจะเกิดสติเกิดปัญญา มันจะเกิดปัญญาจากสัมมาสมาธิเป็นพื้นฐาน เป็นมรรคเป็นผลเป็นธรรมขึ้นมาได้ ถ้าคนคนนั้นมีวาสนา

ถ้าคนคนนั้นไม่มีวาสนา ทำสมถะแล้วบอกว่า “นิพพานเป็นเช่นนั้นเอง ความว่างเป็นนิพพานเอง” มันจะติดอยู่นั่นละ นี่มันก็เป็นอำนาจวาสนา เป็นบุญเป็นบาปของแต่ละบุคคล เรา

ฉะนั้น เวลาบอกว่า “ผมมีความเห็นว่า”

แค่ผมมีความเห็นว่า ก็เรื่องของผม

“มโนเกิดขึ้นก่อน ความรู้สึกเกิดขึ้นก่อน”

อันนี้มันเป็นการสนใจธรรมะ แล้วเป็นการฝึกหัดปฏิบัติ แล้วมาจดจ่อคอยพิจารณาดูว่าอะไรจะคิดก่อน อะไรจะเกิดก่อน แล้วอารมณ์ของคนมันเร็วขนาดไหน แล้วเด็กก็มีความคิดไปแบบหนึ่ง ระหว่างทำงานก็มีความคิดไปแบบหนึ่ง ผู้เฒ่าผู้แก่ก็มีความคิดไปแบบหนึ่งนะ เพราะผู้เฒ่าผู้แก่เขาผ่านโลกมาเยอะ

ใช้ปฏิบัติตอนนี้คิดอย่างนี้ พอเราตอบปัญหาไปมันคิดใหม่แล้ว ถ้ามันคิดใหม่ อะไรใหม่มันก็ไม่ใช่ข้อเท็จจริงใจ

ถ้าข้อเท็จจริง กายก็คือกาย เวณาก็คือเวทนา จิตก็คือจิต ธรรมก็คือธรรม ถ้าพิจารณาไปแล้ว ถ้าพิจารณาชั่วครั้งชั่วคราว ถ้าพิจารณามันปล่อยวางมา มันก็เป็นการปล่อยวางชั่วครั้งชั่วคราวไป

ถ้ามันสมุจเฉทปหาน เวลามันขาด นิโรธดับทุกข์ เป็นอกุปปธรรมนะ บุคคลคูที่ ๑ คูที่ ๒ คูที่ ๓ คูที่ ๔ นี่คืออกุปปธรรมทั้งหมดนะ อกุปปธรรมคือพ้นจาก **สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา** พ้นจากความเป็นอนัตตา พ้นจากอัตตาและอนัตตา เป็นวิหารธรรม เป็นข้อเท็จจริง นั่นถ้ามันจริง

ฉะนั้น ถ้ายังสงสัยอยู่ ถ้าถามมานะ แล้วเป็นสัมมาทิฐิถูกต้องชอบธรรม เราตอบปัญหานี้ก็ตอบเพื่อสังคม ตอบเพื่อนักปฏิบัติทั้งหมดว่าผู้ที่ปฏิบัติใหม่จะเป็นอย่างไร

แล้วถ้าเป็นทางโลก ทางโลกทางกิเลสมันก็ยกยอปอขึ้นกัน เวลาพูดถึงมโนสัมผัส ใจโห! แสดงว่าบุคคลคนนี้ต้องเป็นนักภาวนาที่เก่งกล้า บุคคลคนนี้เคยภาวนามามากมาย

แต่ถ้าเป็นกรรมฐานนะ จิตเป็นอย่างไร ทำความสงบได้หรือเปล่า

ทำความสงบ เวลามันคิดมันจะคิดโดยสัมมาทิฐิด้วยความถูกต้องชอบธรรม ไม่ให้สมุทัยกิเลสมันเข้ามาเจือปน มันเข้ามาชักลากความคิดของตัวเอง

ถ้ามันมีกิเลสเข้ามาเจือปน เพราะกิเลสมันมีอยู่โดยดั้งเดิม มันมีอยู่กับจิตมาตั้งแต่เราเกิด เราทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าจิตสงบระงับ มีโอกาสได้ใช้ปัญญา ปัญญาจะเกิดขึ้น เกิดขึ้นจากธรรมชั่วครั้งชั่วคราว ถ้าสมาธิมันอ่อนลง กิเลสมันเพิ่มมากขึ้น มันจะคิดเข้าข้างตัวเอง มันจะคิดเป็นธรรมะ คิดว่าเป็นธรรมๆ แต่ไม่ใช่ธรรม

แต่ถ้าเป็นธรรมนะ เป็นสมาธิ เวลามันคิดขึ้นมามันไม่เชื่อความคิด มันจะตรวจสอบความคิด มันจะเอาความคิดมาพิจารณาว่าใช่หรือไม่ใช่ แล้วจะพิจารณาต่อเนื่องกันไป



อยู่ที่วาสนาของแต่ละบุคคลว่ามีอำนาจวาสนามากน้อยขนาดไหน มีสติสัมปชัญญะเท่าทันตัวเองมากน้อยขนาดไหน มันถึงเป็นปัจจัยตั้ง สันติภูมิโกใจ ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม มันจะเป็นสันติภูมิโกใจ รู้ตามความเป็นจริง

นี้พูดถึงปัญหาที่หนึ่ง จบ ต่อไป

**ถาม :** เรื่อง “สติ สมาธิ ปัญญา”

กราบหลวงพ่อบอกสอบถามเรื่องการปฏิบัติธรรมจาก ‘ศีล สมาธิ ปัญญา’ แล้วอย่ามาเป็น ‘สติ สมาธิ ปัญญา’ โดยให้เริ่มแรกพิจารณาให้จิตมาเกาะอยู่กับกายตั้งแต่หัวถึงเท้า แล้วนึกจากหัวถึงเท้ากลับไปมาจนชัดเจนในความคิด นี่คือนั่งสติ

จากนั้นเอาจิตมาจดจ่อที่จมูกดูลมหายใจเข้าออก นี่คือนั่งสมาธิ

ปฏิบัติต่อไปพยายามอย่าให้ฟุ้งซ่าน (ถ้าเผลอสติก็มาเริ่มใหม่ จากการพิจารณากายใหม่แล้วมาที่ลมหายใจเข้าออก)

ต่อมาคือการเอาสติและสมาธิมารวมกัน คือนำกายมารวมกับลมหายใจ โดยนึกถึงท่าที่เรา นั่งอยู่ดูให้ชัด ใช้คำภาวนาว่ากายชัด(หายใจ)เข้า กายชัด(หายใจ)ออก ทำไปอีกสักพักทั้งสองชั้นนี้ท่านเปรียบเหมือนเราเลี้ยงลูกตะกร้อสองลูกให้อยู่บนอากาศ ต้องไม่ให้ลูกใดลูกหนึ่งตกลงพื้น

เมื่อจิตสงบดีแล้วสามารถเลี้ยงตะกร้อได้โดยไม่ตกพื้น แล้วคราวนี้ให้เริ่มพิจารณาว่าร่างกายนี้ประกอบไปด้วยธาตุทั้ง ๔ คือดิน น้ำ ลม ไฟ ไม่มีอะไรที่เป็นตัวเราเลย ตรงนี้คือการเลี้ยงตะกร้อใบที่สาม เพื่อให้เห็นว่า ร่างกายเราไม่มีอะไรเป็นของเราเลย ทุกอย่างเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ถ้าสติถึง สมาธิแก่กล้า ปัญญาเกิด พิจารณาเห็นทุกอย่างตามความเป็นจริงแล้ว ตะกร้อทั้งสามใบจะลงไปสู่ฐานที่เรียกว่ามรรคสามัคคี

คำถาม

แนวทางดังกล่าวเป็นการปิดอบายภูมิใช่หรือไม่คะ

การพิจารณาร่างกายเป็นธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ ทำให้เกิดปัญญาหรือไม่

หากต้องการพักจิตให้เข้าสู่ภวังค์ ใช่หรือไม่เจ้าคะ

ขอหลวงพ่อบรรณาการตอบด้วย

**ตอบ :** ในแนวทางการปฏิบัติฯ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น หลวงตาพระมหาบัวท่านปรารภมากมาย ให้ชาวพุทธได้ฝึกหัดปฏิบัติ

ทำทาน ร้อยหน่พันหนไม่เท่ากับถือศีลบริสุทธิ์หนึ่งหนึ่ง ถือศีลบริสุทธิ์ร้อยหน่พันหนไม่เท่ากับทำสมาธิได้หนึ่งหนึ่ง ทำสมาธิได้ร้อยหน่พันหนไม่เท่ากับทำภาวนามยปัญญาขึ้นมาได้หนึ่งหนึ่ง นี่เป็นบุญเป็นกุศลมากมายมหาศาล

ฉะนั้น เวลาครูบาอาจารย์หวังและปรารภให้ชาวพุทธได้ฝึกหัดปฏิบัติ หายใจเข้านึกพุท หายใจออกนึกธ แล้วถ้ามันเกิดความจริงขึ้นมา เป็นปัจเจก ตั้ง เป็นสันติภูมิ โภกแบบเท่าที่ผู้ถามถามมานี้แหละ มันจะมีความรู้สึกขึ้นมาจากใจ มันจะมีความรู้สึกขึ้นมาจากประสบการณ์ มันจะมีความรู้สึกขึ้นมามากมายมหาศาล ให้ปฏิบัติเถิด

ที่นี้การปฏิบัติฯ ปฏิบัติแนวทางไหนก็ได้ ปฏิบัติอย่างไรก็ได้ ให้ปฏิบัติเถิด แต่เวลาปฏิบัติไปแล้ว ถ้ามีวาทสนานะ มันจะเข้าสู่สัจจะ เข้าสู่ความจริง เข้าสู่มรรค เข้าสู่ผล ถ้าไม่มีอำนาจวาทสนานะ มันก็เป็นการปฏิบัติบูชาของคัมภีร์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปฏิบัติมาให้เป็นจริงเป็นนิสัย

ฉะนั้น เป็นจริงเป็นนิสัย มันกว้างขวาง มันแตกต่าง เห็นใหม่ คำถามแรกก็คำถามว่ามโนสัมผัส คำถามที่สอง ถ้ามันเกิดพิจารณา ว่าการพิจารณาแล้ว ถ้ามันเกิดแล้ว มันจะปิดอบายได้หรือไม่ มันจะเข้าสู่ภวังค์หรือเปล่า นี่เวลาคำถามเขาใจ

ฉะนั้น เวลาบอกว่าปฏิบัติแนวทางศีล สมาธิ ปัญญา มันก็ถูกต้อง จะปฏิบัติอะไรก็ตาม ความชอบ ความชอบของคนคือจริงนิสัยของคน ถ้ามันตรงจริงตรงนิสัยมันก็อยากภาวนา แล้วมันภาวนาได้ผลไม่ได้ผล สำคัญตรงนี้ ตรงที่มีครูบาอาจารย์ใหม่

ถ้ามีครูบาอาจารย์นะ พยายามตั้งสติให้ดี ๆ อาจารย์ที่เป็นธรรมท่านพูดสิ่งใดแล้วเรา  
เทียบเคียงกับของเรา

เวลาหลวงตาพระมหาบัวท่านขึ้นไปถามหลวงปู่มั่น เวลาหลวงปู่มั่นใส่เอาๆ ท่านก็บอก  
เราก็ก่เถียง เราเถียงเพราะเราก็ก่มีของเรา เราเถียงเพราะเราปฏิบัติแล้วเรามีประสบการณ์ แต่  
ประสบการณ์นี้ถูกหรือผิด

พอขึ้นไปหาหลวงปู่มั่น เถียง เถียงนำดูเลย เพราะเราก็ก่มีของเรา แต่หน้าแตกทุกทีเลย  
หัวนี้เบะถูกรอบเลย แต่ถ้าเรารับเหตุผลนะ

ถ้าเราไม่รับเหตุผลเราก็ก่บอกว่า หลวงปู่มั่นชอบใครรักใครก็ว่าคนนั้นดี ไม่ชอบใคร ไม่  
พอใจใคร ก็อย่างเราเนี่ย ว่าเราผิดๆ ถ้ากิเลสมันเข้าข้างตัวเองนะ

แต่ถ้ามันมีวาสนา มีธรรมเสียหน่อยนะ มันไม่มีครูบาอาจารย์องค์ไหนทำร้ายลูกศิษย์  
หรอก ถ้ามันเป็นความถูกต้องชอบธรรม

มีอันเดียวเท่านั้นนะ ครูบาอาจารย์ที่ภาวนาไม่เป็น เพราะอาจารย์ก็ไม่วู้ อาจารย์ก็ไม่วู้  
แล้วลูกศิษย์มาถามกูอีก กูก็ตอบไปตามอารมณ์กู อารมณ์ดีก็ตอบว่าใช่ อารมณ์ไม่พอใจก็ว่ามึง  
ผิด ถ้าไปเจออาจารย์อย่างนั้นมันก็เป็นกรรมของสัตว์

ฉะนั้น สิ่งที่ว่าเวลาจะประพฤติปฏิบัติ เราฝึกหัดปฏิบัติของเราเกิด

ฉะนั้น อย่างที่ว่า ถ้าเริ่มต้นบอกว่าให้ดูลมหายใจ ถ้าลมหายใจขึ้นมา ถ้ามันชัดมันเจน  
ขึ้น พิจารณากายแล้วหายใจเข้า พิจารณากายแล้วหายใจออก

หายใจเราพิจารณาของเรา มันอยู่ที่ว่าหายใจแล้วมันทำนะ ถ้าจิตมันดีขึ้นมันมี  
ความสุขความสงบของมัน เอาความสุขเอาความสงบ

ไอ้ที่หายใจเข้านึกพุท หายใจออกนึกโธ หายใจเข้าคิดถึงกาย หายใจออกคิดถึงกาย ถูก  
หรือไม่ถูก

นี่คือวิธีการปฏิบัติ สำคัญว่าจิตเราสงบระงับหรือไม่

คำว่า “สงบระงับ” มันมีความสุขไหม ถ้ามันไม่สงบระงับมันเครียดนะ แค่นั่งเฉยๆ มันก็  
 มึนแล้ว ยิ่งนั่งนานๆ เจ็บปวด มันน่าทุกข์น่ายากทั้งนั้นนะ แล้วเราทำทำไมละ

ก็เราอยากจะทำปฏิบัติ เราอยากจะมีความสุข เราอยากจะทำทันกิเลสของเรา สุขกับ  
 ทุกข์ในโลกนี้ เวลาประพฤติปฏิบัติไป วิมุติสุข สุขที่ในโลกนี้มันไม่มี เราก็อยากทำของเรา ถ้าทำ  
 โดยถูกต้องชอบธรรม มีครูบาอาจารย์ เราปรึกษาครูบาอาจารย์ของเรา ที่นี้มันอยู่ที่สติปัญญา  
 ของคนไหน

ฉะนั้น เขาพูด เขาใช้ปัญญาอบรมสมาธิของเขาว่า การพิจารณาอย่างนี้นั้นเหมือนดีด  
 ตะกร้อ เลี้ยงตะกร้อไว้บนอากาศสองใบ ถ้าพิจารณาแล้วมันก็เป็นตะกร้อสามใบ ตะกร้อสามใบ  
 ก็ต้องเลี้ยงไว้ดีๆ

นั่นตะกร้อนะ ถ้าเลี้ยงตะกร้อก็เลี้ยงด้วยปฏิภาณด้วยไหวพริบของคน แล้วเรามา  
 ปฏิบัติ ถ้าเราจะเปรียบเป็นตะกร้อมันก็เปรียบได้เป็นการฝึกหัดปัญญา แต่ถ้าเราเปรียบแล้วถ้า  
 กิเลสมันสงบตัวลง ความดีมันเกิดขึ้น นี่ก็เป็นอุบายอันหนึ่ง

แต่ถ้าพอมันพิจารณาครั้งต่อไป ใจก็กรณ้อย่างนี้จิตแล้ว มันจะจิตซัด กิเลสมันเท่าทัน  
 มันจะสร้างเป็นตะกร้อ ๕ ใบ ๑๐ ใบ กว้างกว่ามึง มึง ๓ ใบ กว้าง ๖ ใบนะมึง ล้มลุกคลุกคลาน

**การปฏิบัติครั้งแรกที่ได้ อย่าคิดว่ามันจะเป็นอย่างนั้นอีก ครั้งต่อไปกิเลสมัน  
 พลิกแพลงนะ เราจะเสียท่ามันตลอด**

ฉะนั้น ถ้าเป็นอุบายครั้งแรกว่าเปรียบเหมือนตะกร้อ ๒ ใบ ๓ ใบ ถ้ามันดี เออ! นี่เป็น  
 อุบายของผู้ฝึกหัด แล้วจะเปลี่ยนจากตะกร้อเป็นขวดก็ได้ จะเปลี่ยนจากตะกร้อเป็นการ  
 พิจารณาอย่างอื่นก็ได้ ถ้าถึงเวลาที่กิเลสมันดี้อ กิเลสมันต่อต้าน กิเลสมันพลิกแพลง อุบายของ  
 เราก็ต้องเท่าทันและเปลี่ยนแปลงไป

นี่การที่ว่าใช้อุบายตะกร้อ ๒ ใบ ตะกร้อ ๓ ใบ ถ้ามันดีขึ้น มันสูงขึ้น ฉะนั้นว่า ถ้ามัน  
 เลี้ยงตะกร้อได้แล้วเขาถามว่า คำถาม “แนวทางนี้จะปิดอุบายภูมิได้หรือไม่”

อบายภูมิ ถือศีล ๕ เราอยู่ในศีลที่สะอาดบริสุทธิ์มันก็ไม่ตกนรก แต่มันจะปิดได้โดย  
ข้อเท็จจริงมันต้องละสักกายทิฐิ วิจิกิจา สิ้นพตปรามาส นั่นนะปิดโดยข้อเท็จจริงเลย มันไม่  
ไปอบายภูมิเด็ดขาด จะปิดอบายภูมิต้องมีดวงตาเห็นธรรม

เพราะถ้ายังไม่มีดวงตาเห็นธรรม ไม่มีดวงตาเห็นธรรมมันมีกิเลสไข่มุนี วันใดมัน  
พลั้งเผลอ วันใดที่มันผิดพลาด มันมี เราทำมาเนี่ยสุดยอด ดีมาตลอดเลย เวลาใกล้ตายวิตกกังวล  
ไปแล้ว ดีมาทั้งชีวิตนะ แต่เวลาจะตายไปพลั้งเผลอก็จบครับ

แต่ถ้าบรรลुธรรมมันเผลอไม่ได้ มันเผลอไม่ได้เพราะอะไร สักกายทิฐิ วิจิกิจา  
วิจิกิจาคือความสงสัย เฮ้ย! ที่เราทำมาถูกหรือเปล่าวะ เฮ้ย! นั่นมันจริงหรือเปล่าวะ นี่วิจิกิจา  
ถ้ามันสักกายทิฐิมันละไปแล้ว มันจะมีการลบล้างใหม่

ก็กุศลตั้งมั่งตั้งนานแล้ว กุจะตายแล้ว กุมีสติพร้อม กุจะไปหลงอะไรวะ มันจะเถียง  
เลยนะ เพราะมันไม่วิจิกิจาไง มันรู้แจ้งในใจของตนสมบูรณ์แบบแล้ว จะอยู่ก็เป็นแบบนี้ กำลัง  
ใกล้จะตายก็เป็นแบบนี้ แล้วจะตาย ตายก็ตายแบบนี้ นี่คือการปิดอบาย แต่ถ้ามันยังไม่สมบูรณ์  
แบบ มันเผลอได้ มันมีเวรกรรมมาระหว่างนั้นได้

ฉะนั้นถึงบอกว่า จะปิดอบายๆ ใครๆ ก็อ้างคำนี้ไง ทำอย่างนี้แล้วจะปิดอบายอย่างนี้

นั่งเฉยๆ ก็ปิดอบาย ไม่ทำผิดอะไรเลย

ไฉนมันเห็นความเห็น แต่ถ้าความเป็นจริง เพราะคำถาม “แนวทางดังกล่าวนี้เป็นการ  
ปิดอบายภูมิหรือไม่คะ”

เป็นคุณงามความดี เป็นการฝึกหัด เป็นการกระทำที่จะทำให้คุณงามความดีของเรา แล้ว  
ถ้าฝึกหัดต่อเนื่องไป ถ้ามันไปละสักกายทิฐิ ไม่วิจิกิจา มันจะรู้แจ้งเลยว่าปิดอบายจริงหรือไม่  
ปิดอบายจริง แล้วถ้ามันปิดของมันแล้วหรือมันทำลายแล้ว มันจะรู้แจ้งในใจของตน เป็นปัจจุ  
ตัง เป็นสันติภูมิโก

ไฉน “การปฏิบัติแบบนี้มันปิดอบายหรือเปล่าเจ้าคะ”

สงสัยใช่ไหม ถ้าสงสัยมันก็จะไปบายนะมึง คือมันไม่ปิดแท้ใจ อย่าไปเชื่อใคร กาลามสูตร ห้ามเชื่อ ห้ามเชื่อ ห้ามเชื่อ แล้วเราฝึกหัดปฏิบัติของเราให้มันเป็นความจริงของเราขึ้นมา

ฉะนั้น คำถามใจ “การพิจารณากายเป็นธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ ทำให้เกิดปัญญาหรือไม่คะ”

ใช่ วิธีการที่จะฝึกหัดใช้ปัญญา ปัญญาการพิจารณากาย เพราะพิจารณากาย

“การพิจารณาร่างกายเป็นธาตุ ๔ ทำให้เกิดปัญญาหรือไม่”

เกิดปัญญา เกิดเขว่นปัญญา เกิดความเท่าทัน แล้วถ้ามีสัมมาสมาธิตือมีกำลัง มันจะพิจารณาไปโดยธรรม ถ้าสมาธิมันอ่อนลง มันจะพิจารณาไปโดยกิเลสใจ

การพิจารณากายๆ เราก็พิจารณากาย เราเปรียบเทียบเฉยๆ นะ ไม่ใช่เอาสังคมากระทบกัน การวิปัสสนากาย เวทนา จิต ธรรม โดยธรรม โดยนักวิปัสสนา มันพิจารณาโดยจิตเห็นจากภายใน

การพิจารณากาย พิจารณากายทางการแพทย์ ทางกายแพทย์เดี๋ยวนี้เจริญมาก เปลี่ยนหัวใจ เปลี่ยนทุกๆ อย่าง นั่นการพิจารณากายอย่างนี้ใช่ไหม ถ้าการพิจารณากายทางโลกมันเป็นวิทยาศาสตร์ มันเป็นทางการแพทย์ มันเป็นการช่วยเหลือชีวิตมนุษย์ มันเป็นความจริงของสติปัญญาทางการแพทย์

แต่ถ้าเป็นทางธรรมๆ เขาพิจารณากายเหมือนกัน เขาพิจารณากายเพื่อละกิเลส ละทิฏฐิมานะ ละความหลง ความเห็นผิดของใจ ละความเห็นของอวิชชา ละพญามาร มันแตกต่างกัน มันแตกต่างกัน โลกกับธรรม

**ธรรม พิจารณากาย เวทนา จิต ธรรมขึ้นมาเพื่อละทิฏฐิมานะให้หัวใจฉลาด ให้เข้มแข็ง ให้มีสติปัญญา ให้ปล่อยใจให้ว่าง ให้ละให้ว่าง**

การพิจารณาทางโลกต้องชัดเจน มือต้องเป็นมือหนึ่ง มือต้องเพียง วอกแวกไม่ได้ เดี่ยว  
คนไข้มีปัญหา เขายังต้องชัดเจน เขายังต้องมั่นคงของเขา นี่ทางโลก แต่ทางธรรมให้ละ ให้อ่าง  
ให้ทิ้ง มันคนละเรื่องกันนะ

“พิจารณาดิน น้ำ ลม ไฟ มันจะเป็นสติปัญญาขึ้นมาหรือไม่”

ถ้าพิจารณาโดยธรรมมันเป็นสติปัญญาขึ้นมา ผูกมัดให้จิตใจเข้มแข็งแก่กล้า ถ้า  
พิจารณาทางโลกมันพิจารณาทางการแพทย์ พิจารณาไปแล้ว พ่อแม่ ลูกเจ็บไข้ได้ป่วยพาไปหา  
หมอ พิจารณากายใหม่ ดูกายลูกใจ มีสติปัญญาทั้งนั้นนะ แต่มันเป็นโลกหรือเป็นธรรม นี่ข้อ  
หนึ่ง

“หากต้องการพักจิตให้เข้าภวังค์”

ผิดมาก ๆ เลย

“ใช่หรือไม่คะ หากต้องการพักจิตให้เข้าภวังค์”

ภวังค์เป็นมิจจาสมาธินะ ภวังค์ คือความตกภวังค์นี้ผิดหมดเลย

การประพฤติปฏิบัติในวงจรธรรมฐานที่เป็นขั้นคืออย่างสูงคือสัญญา สัญญาคือความจำ  
ได้หมายรู้ ความจำได้หมายรู้มันจำได้ มันพลิกมันแพลงได้ สัญญานี้

มันจากปัญญา ปัญญามันเป็นปัจจุบัน มันแก่มันกล้า มันพลิกมันแพลง พอมันเหนื่อย  
มันอ่อนขึ้นมามันปล่อยเฉยๆ มันเป็นสัญญา ไปจำไว้ที่เคยใช้ปัญญานั้นนะ นั่นคือสัญญา  
สัญญามันหลอกมันพลิกมันแพลง สัญญานี้ตัวสอดตัวแทรก สัญญานี้ทำให้คนปฏิบัติล้มเหลว

ฉะนั้น ภวังค์ สัมมาสมาธิ สมาธิมีสติมีสัมปชัญญะสมบูรณ์แบบ สมาธินี้ เพราะศีล  
สมาธิ มันจะเกิดปัญญา ภวังค์ ภวังค์คือหลับไหล ภวังค์คือการไม่รู้สึกรู้สีกตัว ภวังค์คือขาดสติ ภวังค์  
แล้วพอเป็นภวังค์ “นิพพานๆ” บ้าบอคอแตก

ฉะนั้น คำว่า “เข้าสู่ภวังค์” ผิด ผิดแบบร้ายกาจ

**บรรลุลหกรรมต้องชัดเจน อกุปปธรรม นิโรธขณะดับทุกข์ชัดเจน ทุกข์ เหตุให้เกิด  
ทุกข์ ทุกข์ดับ วิธีการดับทุกข์ มันถึงจะเป็นข้อเท็จจริงใจ**

แต่การเข้าสู่ภวังค์ นี่ยากให้ผู้ถามนะ อาจจะเขียนผิดก็ได้

“แหม! ไม่เข้าใจเลยว่าคำว่าภวังค์มันร้ายกาจขนาดนี้ แหม! มือลั่นเขียนไปหน่อยหนึ่ง  
หลงพ้อขึ้นใหญ่เลย”

คำว่า “ภวังค์” นี่ร้ายกาจมาก นั่งก็นั่งหลับ ภาวนาไปก็ไม่มีเหตุมีผล เพราะใจตัวเอง  
เข้าใจตัวเองว่าทำแล้วได้ผล ได้ผลเพราะกิเลสมันหลอกใจ คำว่า “ภวังค์” นี่เสียหายมาก

ฉะนั้น “หากต้องการพักจิตให้เข้าภวังค์ ใช่มั้ยหรือไม่เจ้าคะ”

คือการปฏิบัติมาทั้งหมด ผลของมันคือภวังค์ คือสลบ เสร้า คำถามมาทั้งหมดดีหมด  
เลยนะ ตอนจบว่า การปฏิบัติแบบนี้เพื่อลงสู่ภวังค์ใช่ไหม

ฉะนั้น จะย้อนกลับไปเริ่มต้นใหม่

หลงปุ่เสาร์ หลงปุ่มัน ครูบาอาจารย์ของเราอยากให้เราฝึกหัดประพฤติปฏิบัติ การ  
ฝึกหัดประพฤติปฏิบัติ ด้วยจิตด้วยนิสสัยของคนมันแตกต่างกันหลากหลายมากมายมหาศาล การ  
ประพฤติปฏิบัติขึ้นมาแนวทางไหนก็ได้ แต่ข้อเท็จจริงตรงนี้ไง

**สัญญา สัญญาเป็นมหาโจรที่ร้ายกาจในวงกรรมฐาน**

**ภวังค์** ภวังค์เป็นสิ่งที่ร้ายกาจในการทำสมาธิ ในผลของการปฏิบัติ

**สัญญากับภวังค์เป็นข้าศึกที่ร้ายกาจ เป็นมหาโจรยิ่งใหญ่สำหรับหัวใจคนที่  
ประพฤติปฏิบัติ**

ฉะนั้น คำว่า “การปฏิบัติทั้งหมดนี้เพื่อการเข้าสู่ภวังค์ใช่มั้ยหรือไม่”

ผู้ถามกลับไปทบทวนนะ ผิดพลาดไม่เป็นไร แหม! แค่อ่านผิดหลงพ้อขึ้นใหญ่เลย



เพราะนี่คือสิ่งที่ชาวนักปฏิบัติไม่รู้จักมัน แล้วมันเป็นตัวบ่งเงาอยู่ในสังคมนักปฏิบัติทั้งหมด สัญญากับภวังค์ ที่ปฏิบัติกันไม่ได้ผลก็สมาธิมันตกภวังค์หมดใจ “ว่างๆ ว่างๆ สบายๆ” ใต้เบิร์ตกร้องเพลงได้เงินมากกว่ามึงอีก สบายๆ ใต้เบิร์ตนะ

มันเป็นไปไม่ได้ มันเป็นมิจา เป็นการประพจน์ปฏิบัติผิดโดยที่ไม่มีครูบาอาจารย์องค์ใดคอยยืนยัน เพราะครูบาอาจารย์องค์นั้นไม่เป็น ถ้าครูบาอาจารย์เป็น รู้หมด

มันเป็นไปไม่ได้ แล้วคนที่ชี้แจง คนที่ไม่มีวาสนา มันจะลงตรงนี้หมดนะ เข้าสู่ภวังค์ ก็นั่งหลับ ไม่ต้องทำอะไรเลย แล้วใครจะหลับได้มากกว่ากัน ใครจะหลับได้ยาวกว่ากัน ผลของการปฏิบัติแค่นี้หรือ เศร้าไหม

นี่ข้อสงสัยของคนปฏิบัติ บ้างจัดตั้ง สันติภูมิจิโนะ อันนี้เราถือว่าเป็นผู้ฝึกหัดปฏิบัติใหม่ ไม่ถือนิสา ไม่ได้ติเตียนอะไรทั้งสิ้น แต่คำถามมันถามแทนชาวพุทธทั้งหมดที่ฝึกหัดภาวนา

เราบอกว่าคำถามสองคำถามนี้ไม่มีอะไรเลย พี่น่ะ แต่มันเป็นอุปสรรคกับผู้ที่ประพจน์ปฏิบัติของชาวพุทธทั้งสิ้น เอวัง